

GRAD I GRAD

ČAJNA MJEVIL

Prevela
Dubravka Srećković Divković

Laguna

Naslov originala

China Miéville
THE CITY & THE CITY

Copyright © China Miéville 2009
Translation copyright © 2010 za srpsko izdanje, LAGUNA

*S ljubavlju, u spomen majci
Klodiji Lajtfut*

„Tamo duboko u gradu, otvaraju se, da tako kažemo, dvojne ulice, *dopelganger* ulice, podmukle i prevarne ulice.“

– Bruno Šulc, *Prodavnice cimeta i druge priče*

PRVI DEO
BESEL

PRVO POGLAVLJE

NIJE SE VIDELA ULICA, a ni veći deo naselja. Okruživali su nas blokovi boje zemlje, sa čijih su se prozora naginjali ljudi i žene u kućnim haljinama, s jutarnjim frizurama i šoljama s napici-ma, doručkujući i posmatrajući nas. Ovo prostrano zemljište između zgrada nekada je bilo oblikovano. Imalo je nagibe kao teren za golf – dečje oponašanje reljefa. Možda su nameravali da ga pošume i ubace ribnjak. Jeste tu bio jedan šumarak, ali mladice su se osušile.

Trava je bila puna korova, premrežena stazama utabanim među otpacima, i izrovanim od točkova. Bilo je tu policije na raznoraznim zadacima. Nisam tu bio prvi detektiv – video sam Barda Naustina i još nekolicinu – ali najviši po činu jesam bio. Pošao sam za narednikom do mesta gde se okupila većina mojih kolega, između niske napuštene kule i poligona za skejtbord okruženog velikim kantama-smećarkama u obliku doboša. Odmah malo dalje čuli su se dokovi. Na jednom zidu, ispred policajaca što su stajali, sedeo je čopor klinaca. Galebovi su zavojito kružili nad tim skupom.

„Inspektore!“ Klimnuo sam glavom tom kome već. Neko me ponudi kafom, ali ja odmahnuh glavom i pogledah u ženu koju sam i došao da vidim.

Počivala je ukraj rampi za skejtbord. Ništa nije toliko mirno kao mrtvaci. Vetar im nosi kosu, kao što je nosio njenu, a oni ničim ne reaguju. Bila je u ružnoj pozi, nogu savijenih kao da će evo ustati, ruku čudno iskrivljenih. Lice joj je bilo okrenuto tlu.

Mlada žena, smeđa kosa utegnuta u pletenice što štrče kao biljke. Bila je gotovo naga, te je bilo tužno gledati joj kožu glatku u to hladno jutro, neprošaranu naježenim čvorićima. Na sebi je imala samo čarape na kojima je otišla petlja, i jednu cipelu s visokom štiklom. Videvši me kako tražim drugu pogledom, neki narednik mi mahnu sa strane, gde je stražario nad ispalom cipelom.

Bilo je proteklo nekoliko sati otkako su otkrili leš. Pregledao sam ga. Zadržao sam dah i sagao se ka zemlji, da pogledam ženi u lice, no videlo se samo jedno otvoreno oko.

„Gde je Šukman?“

„Još nije ovde, inspektore...“

„Nek ga neko zovne, kažite mu da se malo mrdne.“ Pljesnuo sam po ručnom satu. Bio sam zadužen za ono što mi zovemo „krimizanscen“. Niko je neće pomerati dok ne dođe patolog Šukman, ali bilo je tu i drugih stvari koje je valjalo obaviti. Proverio sam izloženost pogledima. Nalazili smo se zaklonjeni, i skrivali su nas kontejneri, ali sam osećao da je na nas upravljena pažnja, kao na insekte, sa svih strana naselja. Vrveli smo naokolo.

Na njegovom rubu, između dve kante, nalazio se mokar dušek uz rasutu zarđalu gvožđuriju prepletenu s bačenim lancima. „Ovo je bilo na njoj.“ To je progovorila policajka Lizbjeta Korvi, okretna mlada žena s kojom sam nekoliko puta saradivao. „Ne može se baš reći da je bila dobro skrivena, ali pod ovim valjda i jeste donekle izgledala kao gomila đubreta.“ Oko mrtve

žene video se nepravilan pravougaonik tamnije zemlje – ostatak rose što se zadržala pod zaklonom od dušeka. Kraj njega je čučao Naustin, zureći u zemlju.

„Klinci što su je našli delom su ga prevrnuli“, kaza Korvijeva.

„Kako su je našli?“

Korvijeva pokaza prstom u zemlju, u male tragove životinjskih šapa.

„Hteli su da je odbrane od kasapljenja. Potprašili su pete čim su videli šta je, pozvali su policiju. A naši, kad su stigli...“ Okrznula je pogledom dvojicu meni nepoznatih patroladžija.

„Oni su to sklonili?“

Klimnula je glavom. „Da bi videli da li je još živa, kažu.“

„Kako se zovu?“

„Šuškil i Brijamiv.“

„A oni tamo su je našli?“ Pokazao sam glavom na klince pod stražom. Dve devojčice, dva momčića. Od četrnaest-petnaest godina, pogleda oborenih u zemlju.

„Aha. Žvakači.“

„Ranoranioci?“

„To se zove posvećenost, hm?“, kaza ona. „Možda su poranili da glasaju za narkosa meseca ili radi nekog sličnog sranja. Ovde su bili malo pre sedam. Izgleda da je tako organizovan poligon za skejt. Napravljen je pre svega koju godinu, i ničemu nije služio, ali ovdašnji su zaveli svoj raspored i smene. Od ponoći do devet ujutru, samo žvakači; od devet do podne, dan planira lokalna banda; od podne do ponoći, skejtbordaši i roleraši.“

„Naoružani?“

„Jedan mali ima nekakvu bócu, ali doslovno bócu. Ne bi njome mogao ni pacova da prikolje – obična igračka. I svaki po žvakalicu. To je sve.“ Slegla je ramenima. „Dop nije bio kod njih; našli smo ga kraj zida, ali“ – sleganje ramenima – „oni su bili jedini u blizini.“

Dala je rukom znak jednom kolegi, pa otvorila torbu koju je ovaj držao. Mali smotuljci trave obogaćene smolom. To se na ulici zove *feld* – snažan porod biljke *Catha edulis*, začinjene duvanom, kofeinom i koječim jačim, i staklene vune ili nečeg sličnog što će izranjaviti desni i pomoći da droga prodre u krv. Njeno ime je trojezična igra reči: tamo gde je gaje zove se *khat*, a životinja koja se na engleskom kaže „*cat*“ u našem vlastitom jeziku kaže se *feld*. Omirisao sam je; bila je to vrlo nekvalitetna roba. Prošetao sam do tih četvoro klinaca što su drhturili u napumpanim jaknama.

„Š’a ima, policajac?“ ogłosi se jedan mali na beskoj približnoj paraleli hiphoperskog engleskog. Digao je oči i presreo mi pogled, ali bio je bleđ. I on i njegovi drugari delovali su kao da im nije dobro. Odande gde su sedeli nisu mogli da vide mrtvu ženu, ali nisu čak ni gledali u njenom pravcu.

Po svoj prilici su znali da smo našli *feld* i da znamo da je njihov. Mogli su ništa da ne kažu, već samo da zbrišu.

„Ja sam inspektor Borlu“, rekoh. „Jedinica za ekstremne zločine.“

Nisam rekao *Ja sam Tjador*. Nezgoda je taj uzrast za saslušavanje – preveliki su za obraćanje po imenu, za eufemizme i igračke, a premali da u razgovoru budu dorasli sagovornici, makar kad se zna ko kosi, a ko vodu nosi. „Kako se ti zoveš?“ Dečko je oklevao, premišljao se da li da se predstavi kakvim već žargonskim nadimkom koji je sebi nadenuo, pa odustao.

„Viljem Bariši.“

„Vi ste je našli?“ Klimnuo je glavom, a njegovi drugovi za njim. „Ispričaj mi.“

„Ovamo smo došli zato što, zato što, i...“ Viljem pričeka, ali ja ne rekoh ništa na račun njegovih droga. Oborio je pogled. „I videli smo nešto pod dušekom i povukli smo ga.“

Bilo je nekih...“ Viljemovi drugovi digoše pogled dok je Viljem oklevao, očigledno iz sujeverja.

„Vukova?“, rekoh. Oni se krišom zgledaše.

„Aha, sine, okolo je njuškao neki mali šugav čopor i... Pa smo pomislili...“

„Koliko vremena po vašem dolasku?“, upitah.

Viljem sleže ramenima. „Š’a znam. Nekol’ko sati?“

„Je li bilo još nekog u blizini?“

„Pre dosta vremena vid’li smo neke tipove.“

„Dilere?“ Sleganje ramenima.

„I doš’o je neki kombi tu na travu i stao ovamo i malo posle opet otiš’o. Ni sa kim nismo pričali.“

„Kad je bio taj kombi?“

„Š’a znam.“

„Još bio mrak.“ To se oglasila jedna devojka.

„Lepo. Viljeme, i vi ostali, sad ćemo vam dati nešto da doručujete, nešto da popijete, ako želite.“ Dadoh znak njihovim stražarima. „Jesmo li razgovarali s roditeljima?“, upitah.

„Već su krenuli ovamo, osim njenih“ – pokazali su na jednu devojku – „njene ne možemo da nađemo.“

„Onda pokušavajte i dalje. Odbacite ih sad do centrale.“

Četiri klinca se zgledaše. „Ovo je sranje, sine“, reče nesigurno onaj drugi mali, ne Viljem. Znao je da bi po nekoj svojoj politici trebalo da se pobuni protiv moje naredbe, ali želeo je i da pođe s mojim podređenim. Crni čaj, hleb i papirologija; gnjavaža i reflektor; sve toliko različito od odvaljene presvlake tog mokrog i teškog, glomaznog dušeka, u dvorištu, u tami.

BILI SU STIGLI STEPEN ŠUKMAN I NJEGOV pomoćnik Hamd Hamzinic. Pogledao sam na sat. Šukman se napravi da to ne

primećuje. Kad se sagao do leša, zašištao je. Potvrdio je smrt. Izdiktirao je zapažanja, a Hamzinic ih je zapisao.

„Vreme?“, rekoh.

„Dvanaest s-šš-ati“, reče Šukman. Zatim pritisnu jedan ženin ud. Ona se zaljulja. S obzirom na mrtvačku ukočenost i taj nestabilan položaj na tlu, verovatno je u trenutku smrti ležala u drugačijem položaju. „Nije ovde ubijena.“ Mnogo sam puta bio čuo da za njega kažu da je dobar u svom poslu, ali nisam video nikakvih dokaza da je nešto posebno kompetentan.

„Gotovo?“, kaza on jednoj tehničarki. Ona snimi leš iz još dva različita ugla pa klimnu glavom. Šukman prevrnu ženu na leđa uz Hamzinicovu pomoć. Kao da se opirala onom zgrčenom nepomičnošću. Okrenuta, sa skupljenim udovima i ljuljajući se na kičmi, izgledala je suludo, kao neko ko glumi crknutu bubu.

Gledala nas je odozdo ispod lepršavih šiški. Lice joj je bilo ukočeno u preneraženom naporu: bila je beskrajno iznenađena samom sobom. Bila je mlada. Imala je obilnu šminku, razmrljanu po gadno izubijanom licu. Nije se moglo reći kako je izgledala, kakvo će lice pred očima imati oni što su je poznavali ako joj čuju ime. Možda ćemo nešto više saznati kasnije, kad se bude opustila u smrti. Prednji deo tela šarala joj je krv, tamna kao zemlja. Sevanje sevanje fotografskih aparata.

„E, evo nam i uzroka smrti“, obrati se Šukman ranama na njenim grudima.

Na levom obrazu, izvijena pod vilicom, dugačka crvena raseklina. Neko ju je porezao dužinom pola lica.

Rana je nekoliko centimetara išla glatko, savršeno prateći meso, kao potez četkicom. Tamo gde je zalazila pod vilicu, ispod nadstrešnice usana, postajala je ružno reckasta i završavala se ili počinjala dubokom iskidanom jamom u mekom tkivu iza kosti. Gledala me je bezvidim očima.

„Snimi i neku bez blica“, rekoh.

Poput još nekoliko njih, okrenuo sam glavu dok je Šukman mrmljao – nekako je bilo skaredno posmatrati. Uniformisani krimizanscenski tehnički istražitelji, u našem žargonu *mekteci*, pretraživali su u širokom krugu. Prevrtali su otpad i brljali po brazdama gde su prošla vozila. Ređali su obeleživače i fotografisali.

„Onda sve u redu.“ Šukman ustade. „Da je nosimo odavde.“ Nekoliko muškaraca diže je na nosila.

„Isuse Hriste“, kazah, „pokrijte je.“ Neko ispovrte ćebe, pojmama nemam odakle, te se zaputiše ka Šukmanovom vozilu.

„Ja počinjem danas po podne“, kaza on. „Hoćemo li se videti?“ Odrično zavrte glavom. Pođoh ka Korvijevoj.

„Naustine“, doviknuh kad sam se našao u takvom položaju da i Korvijeva može da učestvuje u našem razgovoru. Ona diže pogled i malčice priđe.

„Inspektore?“, reče Naustin.

„Daj mi kratko.“

On srknu kafu i usplahireno me pogleda.

„Kamenjarka?“, reče. „Prvi utisci, inspektore. U ovom kraju, prebijena, gola? I...“ On pokaza na njeno lice, na njenu prena-glašenu šminku. „Kamenjarka.“

„Zakačila se s mušterijom?“

„Aha, ali... Da su tu samo povrede po telu, znate, mis'im znate, kad pogledate, možda nije htela da mu učini po želji, šta već. Pa je pukô. Ali ovo...“ On se opet nespokojno dotače po obrazu. „To je drukčije.“

„Neki bolesnik?“

On sleže ramenima. „Možda. Isekô je, ubio, bacio. I to neki drčan skot, zbole ga za to što ćemo je naći.“

„Drčan ili glup.“

„Ili i drčan i glup.“

„Dakle, drčan, glup sadista“, kazah. On diže oči: *Možda*.

„U redu“, kazah. „Moguće je. Obiđi malo ovdašnje cure. Traži plavca koji zna ovaj kraj. Pitaj jesu li u skorije vreme imali problema s nekim. Daj fotografiju u opticaj, nađi kako se zove Fulana Detalj.“* Poslužio sam se opštim imenom za nepoznatu ženu. „A pre svega hoću da mi ispitaš Barišija i one njegove drugare, dakle to. Budi fin, Bardo, nisu bili u obavezi da nam za ovo jave. Stvarno to mislim. I uzmi sa sobom Jasekovu.“ Ramira Jasek je bila odlična za saslušanja. „Zovnućeš me po podne?“ Čim se našao van dometa glasa, obratih se Korvijevoj: „Pre neku godinu ne bismo imali ni polovinu ovih momaka na ubistvu jedne javne ženske.“

„Umnogome smo napredovali“, kaza ona. Nije bila mnogo starija od te mrtve žene.

„Sumnjam da je Naustin oduševljen što radi na uličarki, ali primetićeš da se ne žali“, rekoh.

„Umnogome smo napredovali“, kaza ona.

„I?“, izvih obrvu. Pogledah u Naustinovom pravcu. Čekao sam. Pamtio sam rad Korvijeve na nestanku onog Šulbana, što je bio mnogo zamršeniji slučaj no što je na početku delovalo.

„Samo bi valjda, znaš, trebalo da imamo na umu i druge mogućnosti“, kaza ona.

„Reci mi koje.“

„Njena šminka“, reče. „Sva je, znaš, u mrkim i smeđim bojama. Jeste nacapana, ali nije...“ Zavodljivo se napučila. „A jesi li joj zapazio kosu?“ Jesam je bio zapazio. „Nije farbana. Da se provedemo Gunterštrasom, malo da prođemo po čaršiji, bilo kuda gde se vrzmaju te devojkice. Kladam se da su dve trećine plavuše. A ostale su crnokose ili vatrenocrvene ili šta već. I...“ Prošla je rukom po vazduhu kao da opipava kosu. „Prljava je,

* *Fulana Detail* – špansko-engleski spoj koji označava svaku neidentifikovanu žensku osobu. (Prim. prev.)

ali je u mnogo boljem stanju od moje.“ Provukla je ruku kroz vlastite procvetale krajeve.

Za mnoge uličarke Besela, a naročito u ovakvom kraju, na prvom mestu su hrana i odeća za decu, *feld* ili kreka za njih same, hrana za njih same, pa tek onda ide ostalo, a tu je regenerator za kosu pri samom dnu spiska. Okrznuo sam pogledom ostale policajce, Naustina koji se spremao da pođe.

„U redu“, kazah. „Poznaješ li ovaj kraj?“

„Hm“, kaza ona, „malčice je zabačen, znaš? Ovo bi se teško moglo i nazvati pravim Beselom. Moj rejon ti je Lestov. Pozvali su nekoliko nas da uskočimo kad im je prigustilo. Ali jesam pre neku godinu odradila ovde turu – poznajem malčice taj kraj.“

I sam Lestov već je bio maltene prigradsko naselje, na nekih šest kilometara od centra grada, a mi smo bili južno od njega, preko Jovičkog mosta, na komadiću zemlje između zaliva Bulkje i, u njegovoj blizini, ušća gde se reka uliva u more. Tehnički ostrvo, premda toliko blizu kopna i toliko spojena s njime, uz pomoć industrijskih ruševina, da se nikad ne bi doživela kao ostrvo, Kordvena je bila puna stambenih blokova, skladišta, jeftino izdatih lokalčića koje povezuje svrakopis beskrajnih grafiti. Nalazila se dovoljno daleko od srca Besela da lako padne u zaborav, za razliku od onih više prigradskih ćumeza.

„Koliko si dugo ovde bila?“, upitah.

„Šest meseci, standardno. Ono što bi se i očekivalo: ulične krađe, naduvani klinici koji se ubijaju od batina, droge, prostitucija.“

„Ubistva?“

„Dva ili tri dok sam ja tu bila. Zbog droge. Mada najčešće ne dođe baš dotle: bande su vrlo visprene u tome da jedna drugu kazne a ne umešaju JEZ.“

„Onda se neko zajebao.“

„Aha. Ili ga nije briga.“

„U redu“, kazah. „Hoću da na ovome ti radiš. Čime se trenutno baviš?“

„Ničim što ne može da pričeka.“

„Onda hoću da se malčice preseliš. Da li još imaš ovde neke poznanike?“ Napučila se. „Sa’vataj ih ako možeš; ako ne uspeš, popričaj s našim momcima ovde, vidi ko su im tasterice. Hoću da si na licu mesta. Osluškuj, obilazi naselje – kako se beše zove ovo mesto?“

„Selo Pokost.“ Bezvoljno se nasmejala; ja digoh obrvu.

„Nije svačije kroz selo pevati“, rekoh. „Vidi šta možeš da iskopaš.“

„Mom komesaru to se neće svideti.“

„S njime ću se ja razračunati. Bašazin, je li tako?“

„Ti ćeš to da raščistiš? Dakle, dodeljena sam kao pomoćnik?“

„Hajde da zasad to ne nazivamo nikakvim imenom. Trenutno te samo molim da se usredsrediš na ovo. I izveštaje šalji direktno meni.“ Dadoh joj broj mobilnog i kancelarijskog telefona. „Lepote Kordvene možeš da mi pokažeš i posle. I...“ Okrznuh pogledom Naustina, a ona vide da sam to uradio. „Samo drži sve na oku.“

„Verovatno je u pravu. Verovatno je ovo delo nekog drčnog sadiste.“

„Verovatno. Dakle, da saznamo zašto joj je kosa tako uredna.“

Postoji rang-lista instinkta. Svi smo znali da je u svoje dane uličnih tuča komesar Kerevan rešio nekoliko slučajeva prateći smerove koji nisu imali ni trun logike, i da je glavni inspektor Markoberg lišen svakog takvog uspeha, te da je njegova pristojna karijera pre ishod gole sile. Te neobjašnjive male proseve intuicije nikad ne bismo nazvali „šestim čulom“, iz straha da ne privučemo pažnju vaseljene na sebe. Ali oni se dešavaju, a da si se našao u njihovoj blizini, to znaš po tome što si ugledao detektiva kako je cmoknuo sebi prste i dotakao se po prsima,

tamo gde bi, u teoriji, trebalo da visi privezak posvećen Varši, svecu zaštitniku neobjašnjivih nadahnuća.

Policajci Šuškil i Brijamiv su se najpre iznenadili, pa postali ratoborni, pa napokon obesili nos kad sam ih upitao zašto su pobogu i zaboga dirali dušek. Predložio sam ih za ukor. Da su se izvinili, progledao bih im kroz prste. Potresno je uobičajeno videti tragove policijskih čizama posred ostataka krvi, zamrljane i upropašćene otiske prstiju, kvarenje ili gubljenje uzoraka.

Po rubovima otvorenog zemljišta okupljala se šaćica novinara. Neki tamo Petrus, Valdir Mohli, jedan mladi kog su zvali Rakaus, još nekolicina.

„Inspektore!“

„Inspektore Borlu!“ Pa čak i: „Tjadore!“

Većina novinara uvek je bila uljudna i povinovala se mojim sugestijama oko toga šta da ne objavljuju. Poslednjih godina krenule su da niču neke nove, prljavije i agresivnije novine, koje nadahnjuju a u pojedinim slučajevima i kontrolišu britanski ili severnoamerički vlasnici. To je bilo neizbežno, a i tačno je da su naša renomirana glasila uravnotežena do dosade. No manje je zabrinjavao trend ka senzaciji, pa čak i iritantno ponašanje mladih spisatelja nove štampe, a više njihova tendencija da se slepo drže krilatica nastalih pre njihovog rođenja. Rakaus, koji je pisao za nedeljnik *Rejal!*, na primer. Kad me je gnjavio da mu dam činjenice za koje je znao da mu ih neću dati, kad je pokušavao a ponekad i uspevao da podmiti niže službenike, svakako nije morao izgovarati ono što je bio sklon da kaže: „Javnost ima pravo da zna!“

Nisam ga čak ni razumeo kad je to prvi put rekao. Na beskom je reč „pravo“ dovoljno višeznačna da izmakne bezuslovnom značenju koje je njemu bilo namera. Morao sam da je u glavi prevedem na engleski, koji sasvim tečno govorim, kako bih toj frazi ulio smisla. Odanost klišeima prevazilazila je kod

njega nužnost za komunikacijom. Možda se neće zadovoljiti sve dok ne pokažem zube i ne nazovem ga lešinarom, strvožderom.

„Znate vi šta ću ja reći“, kazah im. Razdvajala nas je razvučena traka. „Danas po podne biće konferencija za štampu u centru JEZ.“

„U koje vreme?“ Snimljena je moja fotografija.

„Bićeš obavešten, Petruse.“

Rakaus reče nešto što se ja napravih da ne čujem. Dok sam se okretao, pogledom sam zahvatio preko rubova placa, sve do kraja Gunterštrasa, između zemljastih zgrada od zidane cigle. S vetrom je proletalo smeće. Moglo je pripadati bilo kojem prostoru. Neka vremešna žena polako se udaljavala od mene lelujavu se gegajući. Okrenula je glavu i pogledala me. Lecnu me njen pokret i oči nam se susretoše. Zapitah se ne želi li nešto da mi kaže. U jednom magnovenju obuhvatih joj odeću, hod, držanje i pogled.

Snažno se trgnuvši, shvatih da ona uopšte nije u Gunterštrasu, i da ne treba da je vidim.

Istog trena, pometen, odvratih pogled, a i ona učini isto, jednakom brzinom. Ja digoh glavu, ka avionu u poslednjoj fazi uspona. Kad sam posle nekoliko časaka ponovo pogledao, obneviđajući staricu što se teškim korakom udaljavala, pažljivo sam, umesto u nju u njenoj tuđinskoj ulici, oprezno upro oči u fasade obližnjeg i ovdašnjeg Gunterštrasa, te pasivne zone.

DRUGO POGLAVLJE

TRAŽIO SAM OD JEDNOG POLICAJCA da me ostavi severno od Lestova, kod mosta. Nisam dobro poznao taj kraj. Jesam bivao na ostrvu, dabome, išao u obilazak ruševina kad sam bio đak, a povremeno i otad, ali moje prečice vodile su drugim putevima. Po pekarama i malim zanatskim radnjama bili su prišrafljeni znaci što su pokazivali smer ka ovdašnjim odredištima, te sam ih pratio sve do tramvajske stanice na lepom trgu. Pričekao sam između staračkog doma sa zaštitnim simbolom u vidu peščanika i jedne prodavnice začina, oko koje je vazduh mirisao na cimet.

Kad je stigao tramvaj, uz plehanu zvonjavu i drmusanje na šinama, nisam seo, iako su kola bila poluprazna. Znao sam da će ući još putnika kad nastavimo na sever, ka centru Besela. Stao sam uz prozor pa sam imao pogled na grad, na te meni nepoznate ulice.

Žena, ona za oko neprijatna gomila pod starim dušekom, koju su njuškali četvoronožni đubretari. Pozvah s mobilnog Naustina.

„Da li su na dušeku potraženi tragovi?“

„Trebalo bi da jesu, gospodine.“

„Proveri. Ako tehničari rade na njemu, sve je u redu, ali Brijamiv i onaj njegov ortak mogli bi da zajebu tačku na kraju rečenice.“ Možda je tek stupala u taj život. Da smo je našli nedelju dana kasnije, možda bi joj kosa bila bleštavoplava.

Ta područja oko reke su zamršena, mnoge zgrade stare po vek ili više vekova. Tramvaj je pratio šine sporednim putevima gde se činilo da se Besel, ili makar pola onoga pored čega smo prolazili, naginje i nadvija nad nas. Klackali smo se i usporavali iza ovdašnjih i tamošnjih kola, a onda stigli do prekrasnice gde su beske zgrade pretvorene u antikvarnice. Ta trgovina je lepo cvetala, kao i sve ostalo u gradu već više godina, konfekcijske prodavnice bile su ulickane i nagizdane dok su ljudi rasprodavali očevinu i praznili stanove za šačicu besmaraka.

Poneki uvodnik bio je i optimističan. Dok su im vođe neuromorno urlale jedne na druge, kao što je oduvek i bilo u gradskoj skupštini, mnogi od tog novog soja iz svih partija radili su zajedničkim snagama kako bi izgurili Besel na prvo mesto. Svaka kapka stranih ulaganja – a na sveopšte iznenađenje, takvih kapki je bilo – izazivala je hvale. Nedavno se čak doselilo i nekoliko visokotehnoloških kompanija, premda je bilo teško poverovati da je to odgovor na budalast opis u kom je tu skoro Besel sam sebe nazvao „silikonskom dolinom“.

Sišao sam kod spomenika kralju Valu. U centru je bila gužva: kretao sam i zastajkivao, izvinjavao se građanima i domaćim turistima, pažljivo obneviđajući one druge, sve dok nisam stigao do kockastog betona sedišta JEZ. Beski vodiči su kao pastiri bdeli nad dvema turističkim grupama. Stao sam na stepenice i pogledao niz Uropaštras. Signal sam dobio tek iz nekoliko pokušaja.

„Korvijeve?“

„Šefe?“

„Ti znaš ovaj kraj: ima li iole šanse da pred sobom imamo slučaj proboja?“

Usledilo je nekoliko časaka tišine.

„Ne deluje mi verovatno. Ovo područje je uglavnom veoma celinsko. A selo Pokost, čitav taj projekat, svakako jesu celinski.“

„Deo Gunterštrasa, međutim...“

„Da, ali ipak... Najbliža prekrasnica je na stotine metara odatle. Nisu mogli da...“ Bio bi to krajnji rizik od strane ubice ili ubica. „Računam da smemo to pretpostaviti.“

„U redu. Obavesti me kako napreduješ. Ja ću se ubrzo javiti.“

ČEKALA ME JE PAPIROLOGIJA U VEZI S DRUGIM slučajevima pa sam je otvorio, i neko vreme nju uređivao u privremene putanje, kao avion što kruži. Jedna žena koju je batinama usmrtio njen momak, koji pak zasad uspeva da nam izvrda, uprkos poternicama na njegovo ime i otiscima prosleđenim aerodromu. Stjelim je bio starac koji je iznenadio narkomana kad je provalio i ušao, pa mu je ovaj zadao smrtonosan udarac, francuskim ključem kojim je mlatarao. Taj slučaj još se neće zatvarati. Mladić zvan Avid Avid, ostavljen da krvari iz glave nakon što ga je o ivičnjak olupao rasista, pod natpisom „ebru đubre“ na zidu. U tom slučaju sam sarađivao s kolegom Šenvojem iz Specijalne divizije, koji je, od nekog doba pred Avidovo ubistvo, tajno radio za beselsku radikalnu desnicu.

Ramira Jasek je pozvala dok sam ručao za radnim stolom. „Upravo sam saslušala ove klince, gospodine.“

„I?“

„Trebalo bi da se raduju što ne znaju bolje koja su im prava, jer da znaju, Naustina bi sad čekao sud.“ Protrljah oči i progutah zalogaj.

„Šta je radio?“

„Barišijev drugar Sergej je bio malo jezičav, pa mu je Naustin uputio pitanje golom pesnicom posred gubice i rekao mu da je glavni osumnjičeni.“ Opsovah. „Nije bilo toliko jako, a makar mi je olakšalo da *gudkopujem*.“ Reči *gudkop* i *bedkop* ukrali smo iz engleskog, pretvorili ih u glagole. Naustin je bio od onih koji prelako prelaze na tvrdo ispitivanje. Na pojedine osumnjičene ta metodologija ima dejstva, na one koji za vreme saslušanja moraju da padnu niz stepenice, ali nabusiti maloletni žvakač ne spada u takve.

„U svakom slučaju, nikakva šteta nije naneta“, reče Jasekova. „Priče im se podudaraju. Bili su napolju, njih četvoro, u onom šumarku. Verovatno su bili malko nevaljali. Tamo su proveli najmanje nekoliko sati. U nekom trenutku tog vremenskog raspona – a nemojte tražiti nikakvu precizniju odrednicu jer nećete dobiti ništa više od 'još bio mrak' – jedna devojka je vide-la taj kombi kako prelazi na travu kod poligona za skejtbord. Nije mnogo lupala glavu time, pošto ljudi tu dolaze u svako doba dana i noći da obavljaju poslove, da valjaju drogu, šta već. Provezao se okolo, pored poligona, vratio se. Posle nekog vremena, ubrzava i nestaje.“

„Ubrzava?“

Žvrljnuo sam u svoju beležnicu, trudeći se da jednom rukom pregledam poštu na kompjuteru. Veza je pukla više puta. Preveliki atačmenti ili neadekvatan sistem.

„Aha. Žurio se i nije štedeo poluosovine. Tako je i primetila da nailazi.“

„Opis?“

„Siv. Ne razume se u kombije.“

„Daj joj da gleda neke slike, vidi možemo li da identifikujemo tip.“

„Radim već na tome, gospodine. Obavestiću vas. Posle su došla najmanje još dva automobila ili kombija, iz kakvog već razloga, radi nekog posla, po Barišijevim rečima.“

„To će onda zakomplikovati otiske guma.“

„Posle sat ili koliko već skanjeranja, devojka je pomenula kombi i ostalima, pa su izašli da to provere, za slučaj da izbacuju starudiju. Kaže da ponekad mogu da se nađu stari stereo-uređaji, cipele, knjige, svakojaka odbačena sranja.“

„I tako su je našli.“ Neke poruke su uspele da mi se skinu. Jedna je bila od jednog mektek fotografa, pa sam je otvorio i krenuo da skrolujem niz slike.

„Našli su je.“

KOMESAR GADLEM POZVAO ME JE DA UĐEM. Njegova tiha teatralnost i izveštačena uglađenost bile su nametljive, ali uvek me je puštao da isteram svoje. Seo sam, a on je za to vreme lupkao po tastaturi i psovao. Pored ekrana su mu se videle zalepljene ceduljice, po svoj prilici sa šiframa za pristup bazama podataka.

„I?“, reče on. „Ono naselje?“ Da.

„Gde se nalazi?“

„Jug, prigradska. Mlada žena, ubodne rane. Preuzeo je Šukman.“

„Prostitutka?“

„Mogla bi biti.“

„Mogla bi biti“, kaza on savijajući dlan oko uveta, „a ipak... Čujem ja to. Pa ništa, samo napred, sledi svoj njuh. Kaži ako ti nekad dođe da поделиš sa mnom povode za to 'ipak', važi? Ko ti je podređeni?“

„Naustin. I dobio sam ispomoć za rad tamo. Korvijevu. Prvorazredan policajac. Zna taj kraj.“

„To je njen rejon?“ Klimnuh glavom. Približno jeste.

„Šta još ima otvoreno?“

„Na mom stolu?“ Ispričah mu. Komesar klimnu glavom. Bez obzira na te druge slučajeve, podario mi je odrešene ruke da pratim Fulanu Detalj.

* * *

„DAKLE, JESI LI VIDEO čitav taj posao?“

Bližilo se deset sati uveče, više od četrdeset časova otkako smo našli žrtvu. Vozila je Korvijeva – nije se ni trudila da prikrije uniformu, uprkos tome što smo za ulice oko Gunterštrasa dobili auto bez obeležja. Kući sam prethodne večeri stigao tek veoma kasno, a nakon jutra koje sam proveo sâm na istim tim ulicama, opet sam sada bio tu.

U većim ulicama i na nekoliko drugih mesta bilo je tačka prekrštanja, ali na toj udaljenosti glavina područja bila je celinska. Tek poneko starinsko zdanje u beskom stilu, poneki strm krov ili prozor od sitnih okana: tu su bile traljave fabrike i skladišta. Šačica višedecenijskih starica, često s polupanim staklima, koje rade sa pola snage, ako uopšte rade. Zakovane fasade. Piljare okružene žicom. Starija pročelja u oronulom klasičnom beskom stilu. Neke kuće kolonizovane i pretvorene u kapele i drogirašnice: neke pak spaljene i ostavljene kao nedorađeni ugljeni duplikati sebe samih.

U kraju nije vladala gužva, ali ni izdaleka nije bio pust. Oni što su bili napolju delovali su kao pejzaž, kao da su uvek tu. Ovog jutra bilo ih je manje, ali ne i upadljivo manje.

„Jesi li video Šukmana kako radi na lešu?“

„Ne.“ Posmatrao sam ono pored čega smo prolazili, konsultujući se s kartom. „Tamo sam stigao kad je on već bio gotov.“

„Gadjliv?“, kaza ona.

„Ne.“

„Hmmm...“ Osmehnu se i skrenu kolima. „To bi morao da kažeš sve i da jesi.“

„Tačno“, rekoh ja, mada nije bilo tačno.

Ona pokaza nešto što je moglo proći kao orijentir. Nisam joj rekao da sam ranije tog dana bio u Kordveni, da utvrdim ta

mesta. Korvijeva se nije trudila da prikrije policijsku odeću zato što bi oni koji nas ugledaju, i koji bi inače pomislili da smo tu kako bismo ih sa'vatali, znali da nemamo tu nameru; činjenica da nismo bili u modrici, kako smo nazivali crnoplava policijska kola, saopštavala im je da tu nismo ni da bismo ih muštrali. Složeni aranžmani!

Većina onih oko nas bila je u Beselu, pa smo ih videli. Sirotinja je oduzimala oblik već bezličnim, sumornim krojevima i bojama koji su trajna odlika beske odeće – onoga što se nazivalo velegradskom bezmodnom modom. Što se izuzetaka tiče, za neke smo, pogledavši, shvatili da su preko, te tako i obnevidljivi, ali i mlađi Bešani bili su šareniji, slikovitije odeće nego u svojih roditelja.

Većina tih Bešana i Bešanki (je li nužno ovo reći?) nije radila ništa posebno sem što se kretala s jednog mesta na neko drugo, vraćala se s kasne smene na poslu, išla od kuće do druge kuće ili prodavnice. Pa ipak, međutim, naš način posmatranja onog kraj čega smo prolazili pretvarao je sve u jednu geografiju pretnje, a bilo je dovoljno kradomičnih delatnosti da ne smatramo sebe baš žrtvama najcrnje paranoje.

„Jutros sam našla nekoliko meštana s kojima sam ranije vodila razgovore“, reče Korvijeva. „Pitala ih jesu li šta čuli.“ Provezla je kola kroz zatamnjen prostor gde se menjala ravnoteža prekrštanja, pa smo ćutali sve dok ulične svetiljke oko nas opet nisu postale više, s prisnim nagibom u stilu art dekoa. Pod tim svetlima – ulica u kojoj smo se nalazili bila je vidljiva u perspektivi krivine malo dalje pred nama – kraj zidova su stajale žene što prodaju seks. Obazrivo su posmatrale kako se bližimo. „Nisam imala baš mnogo sreće“, reče Korvijeva.

Na tom prethodnom pohodu nije imala čak ni fotografiju. U tako ranoj fazi, sve se svodilo na neposredan kontakt: sa knjigovođama diskonta pića; sa sveštenicima šćućurenih lokalnih

crkvice, gde su neki bili poslednji među radnicima-sveštenicima, srčani starci sa istetoviranim srpom i krstom po mišicama i podlakticama, koji su na policama iza leđa držali beske prevode Gutijereza, Raušenbuša, Kanaana Banane. Sa onima što sede po doksatima. Korvijeva je jedino bila u stanju da ih pita šta znaju da joj kažu o događajima u selu Pokost. Jesu bili čuli za ubistvo, ali ništa nisu znali.

Sad smo imali fotografiju. Dao mi ju je Šukman. Razmahnuo sam njome kad smo izronili iz auta: doslovno razmahnuo, da te žene vide da im nešto donosim, da je to svrha naše posete, a ne hapšenje.

Korvijeva je neke poznavala. Pušile su i motrile nas. Bilo je hladno te sam se, kao i svako ko ih je video, zapitao kako izdržavaju u tankim čarapama. Kvarili smo im posao jer su brojni meštani prolazili, odmeravali nas, pa ponovo odvrćali pogled. Video sam kako jedna modrica usporava saobraćaj dok je prolazila mimo nas – sigurno su uočili priliku za neko lako hapšenje – ali vozač i saputnik ugledali su Korvijevu uniformu, pa su opet ubrzali, uz salutiranje. Ja sam odmahnuo njihovim stražnjim svetlima.

„Šta hoćete?“, upita jedna žena. Čizme su joj bile visoke i jeftine. Pokazah joj fotografiju.

Bili su oprali lice Fulani Detalj. Ostalo je tragova – ispod šminke su se raspoznavale ogrebotine. Mogli su ih i potpuno ukloniti sa slike, ali šok koji takve rane ponekad izazivaju koristan je pri ispitivanju. Fotografiju su snimili pre nego što su je obrijali do glave. Nije delovala spokojno. Delovala je nestrpljivo.

„Ne poznajem je.“ „Ne poznajem je.“ Nisam primetio neko žurno prikriveno prepoznavanje. Okupile su se u mutnoj svetlosti ulične svetiljke, na sablazan mušterija što su se vrzmale po rubu lokalne tame, pa krenule da dodaju sliku jedna drugoj,

ali bilo da su se oglašavale sažaljivim zvucima ili ne, Fulanu nisu znale.

„Šta se to desilo?“ Ženi koja je ovo upitala dadoh vizitkartu. Bila je mrkoputa, nekakvog semitskog ili turskog porekla. Beski je govorila bez stranog naglaska.

„Pokušavamo da otkrijemo.“

„Imamo li razloga za brigu?“

„Ja...“

Pošto sam ja začutao, Korvijeva reče: „Reći ćemo vam ako budemo smatrali da ima, Sajra.“

Zastadosmo kraj družinice mladića što su cugali snažno vino pred igraonicom bilijara. Korvijeva izdrža pregršt masnih doskočica, a onda im dade fotografiju da je pogledaju ukруг.

„Zašto smo ovde?“ Pitanje sam izgovorio tiho. „To su gangsteri-početnici, šefe“, kaza ona. „Prati ih kako reaguju.“ Ali slabo su šta odali, ukoliko su išta i znali. Vратиše fotografiju i ravnodušno uzeše moju vizitkartu.

To smo ponovili i sa drugim skupovima, i svaki put smo posle toga pričekali koji minut u kolima, na dovoljnom rastojanju da neki zabrinuti pripadnik ili pripadnica grupe može naći izgovor da ostavi druge te doći da nas nađe i udeli nam kakvu disidentsku mrvicu obaveštenja koja će nas možda pogurati kakvim već sporednim putevima ka pojedinostima iz života ili porodici naše mrtve žene. Niko to nije uradio. Vizitkartu sam dao mnogima, u beležnicu uneo imena i opis onih malobrojnih za koje mi je Korvijeva rekla da su važni.

„Uglavnom su ovo svi koje sam nekad poznavala“, kazala je. Pojedini su je prepoznavali, ali činilo se da to ničim ne utiče na njihov prijem. Kad smo se složili u tome da smo završili, bilo je prošlo dva izjutra. Polutka meseca bila je ubledela: nakon poslednje intervencije smo zaustavili kola, pa smo sad stajali na ulici lišenoj čak i onih najdocnijih posetilaca.

„Još je pod znakom pitanja.“ Korvijeva je bila iznenađena.

„Srediću da po čitavom kraju izlepe plakate s njenom slikom.“

„Stvarno, šefe? Komesar će to dati?“ Razgovarali smo tiho.

Upletoh prste u žičanu ogradu što je okruživala plac pun samo betona i žbunja.

„Aha“, rekoh. „Preživeće. Nije to nešto veliko.“

„To je nekoliko plavaca na nekoliko sati, a on neće... neće da...“

„Moramo da idemo na to da saznamo ko je. U materinu, ma izlepiću ih sam.“ Srediću da ih pošalju u sve gradske jedinice. Kad iskopamo ime, ukoliko Fulanina priča glasi onako kako nam privremeno veli intuicija, nestaće i ono malo izvora obaveštenja. Muzemo česmu koja će sama sebe zavrnuti.

„Ti si šef, šefe.“

„Nisam baš stvarno, ali u ovome jesam šef malčice.“

„Hoćemo li?“ Pokazala je na kola.

„Ja ću peške pa tramvajem.“

„Ozbiljno? Ma hajde, trebaće ti sati.“ Ali ja odbih mahanjem ruke. Udaljio sam se praćen samo batom vlastitih koraka i lavežom nekog pomahnitalog psa sokačara, u pravcu gde je mutni sjaj naših svetiljki potr i gde me je osvetlilo tuđinsko rujno svetlo.

ŠUKMAN JE U SVOJOJ LABORATORIJI bio krotkiji nego u spoljnom svetu. Dok sam telefonirao Jasekovoju da joj tražim videosnimak sa saslušanja onih klinaca, prethodnog dana, Šukman mi se javio i rekao mi da dođem. Bilo je hladno, dabome, i zagušljivo od hemikalija. U ogromnoj prostoriji bez prozora bilo je isto toliko tamnog i vrlo uflekanog drveta koliko i čelika. Na zidovima su stajale table za obaveštenja, i iz svake je rastao čestar hartija.

Štroka kao da je vrebala iz uglova prostorije, sa rubova njenih radnih površina: no jednom sam prošao prstom duž naizgled prljavog žleba oko izdignutog dozera, i prst je ostao čist. Mrlje su bile stare. Šukman je stajao u čelu čeličnog stola za seciranje, na kom je, prekrivena malčice flekavim čaršavom, sa uprošćenim konturama lica, počivala naša Fulana, i zurio u nas dok smo raspravljali o njoj.

Pogledao sam u Hamzinica. Podozrevao sam da je tek trun stariji od mrtve žene. S poštovanjem je stajao odmah tu pored, skrštenih ruku. Slučajno ili ne, stao je do samog panoa s rajsnedlama gde je, među razglednicama i podsetnicima, bio zaboden i mali gizdav *šehadet*. Hamd Hamzinic je takođe bio ono što bi ubice Avida Avida označile kao *ebru*. U današnje vreme ovim izrazom se služe uglavnom oni staromodni, rasisti, ili ga u potpuno obrnutim provokacijama koriste upravo njegove mete: jedna od najpoznatijih beskih hiphop grupa zove se Ebru Š'A.

Tehnički je, naravno, ta reč smešno neprimenljiva na barem polovinu onih kojima se upućuje. No već najmanje dvesta godina, otkako su izbeglice sa Balkana krenule da dolaze ganjajući bezbedno sklonište i naglo umnožile gradsku muslimansku populaciju, *ebru*, starinska beska reč za Jevrejina, prinudno je vraćena u upotrebu kako bi obuhvatila nove doseljenike, te postala opšti termin za obe populacije. Upravo su se u nekadašnjim jevrejskim getima Besela i nastanile muslimanske pridošlice.

Čak i pre prispeća izbeglica, ubogi narod te dve manjinske zajednice u Beselu po tradiciji je živio u savezništvu, iz šale ili straha, zavisno od trenutne politike. Tek retki građani shvataju da naša tradicija viceva na račun glupog srednjeg deteta potiče iz vekovima starog komičnog dijaloga između beselskog glavnog rabina i prvog imama, o preterivanjima beselske pravoslavne crkve. Nema u njoj, saglasili su se, ni one mudrosti najstarije avramske vere, ni žara one najmlađe.

Ustaljeni vid establišmenta, najvećim delom beselske prošlosti, bio je *doplirkafe*: jedna muslimanska i jedna jevrejska kafana, iznajmljene jedna do druge, svaka sa svojim šankom i kuhinjom, halal i košer, gde se dele zajedničko ime, firma, nanizani stolovi, zid između je srušen. Tu dolaze mešovita društva, pozdravljaju se sa obojicom vlasnika, sedaju zajedno, razdvojeni po verskim granicama koje su duge tek toliko da se u odgovarajućoj polovini može naručiti dozvoljeno jelo, a ponekad razmetljivo i u obe polovine, kad su posredi slobodni mislioci. Da li je *doplirkafe* jedna ili dve ustanove, zavisi od toga ko pita: za poreznika je uvek jedna.

Beselski geto sad se raspoznavao samo po arhitekturi, a ne po zvaničnim političkim međama: oronule stare kuće sa svežim šikom obnove, zbijene između veoma tuđinskih svetilišta. Pa ipak, to je bio upravo grad; ne alegorija, i Hamd Hamzinic bi se u svome proučavanju suočio s neprijatnostima. O Šukmanu sam imao malčice bolje mišljenje: s obzirom na njegovu starost i temperament, možda sam se i iznenadio što se Hamzinic oseća slobodnim da pred njim iskazuje svoja verska osećanja.

Šukman nije otkrivao Fulanu. Počivala je između nas. Nešto su joj bili uradili, pa je ležala kao da se odmara.

„Poslao sam ti izveštaj mejlom“, reče Šukman. „Žena stara dvadeset četiri, dvadeset pet godina. Pristojnog opšteg zdravlja, ako se ne računa što je mrtva. Vreme smrti: oko ponoći preksinoć, ne uzimaj me za reč, naravno. Uzrok smrti: ubodne rane u grudima. Ukupno četiri, od kojih joj je jedan ubod probušio srce. Nekakav šiljak ili bodež, nije sečivo. Takođe ima i gadnu povredu na glavi i više čudno zguljenih površina.“ Digao sam pogled. „Neke su pod kosom. Izubijana je po slepoočnici.“ Razmahnuo je rukom u mimikriji usporenog snimka. „Udarana po levoj polovini lobanje. Rekao bih da ju je onesvestio, ili je makar oborio i ošamutio, a onda su ubodne rane bile završni potez.“

„Čime je bijena? Po glavi?“

„Nećim teškim i tupim. Mogla bi biti pesnica, krupna pesnica, pretpostavljam, ali ozbiljno sumnjam u to.“ Povukao je krajičak čaršava i stručno joj otkrio slepoočnicu. Koža je imala ružnu boju mrtve modrice. „I *voilà*.“ Dao mi je znak da priđem bliže njenoj skinhedskoj glavi.

Približio sam se zadahu sredstva za konzervaciju. Među smeđim kratkim dlačicama videlo se nekoliko malih okrastanih tragova od uboda.

„Šta je to?“

„Ne znam“, kaza on. „Nisu duboki. Mislim da su od nečeg na šta je pala.“ Abrazije su otprilike bile veličine vrha olovke utisnutog u kožu. Prekrivale su površinu približno širine mog dlana, nepravilno šarajući kožu. Mestimično su bile u linijama od nekoliko milimetara dužine, dubljih pri sredini nego na krajevima, gde su iščezavale.

„Tragovi snošaja?“

„Ne nekog nedavnog. Dakle, ukoliko je javna ženska, možda se u ovu gužvu uvalila zato što je odbila da nešto uradi.“ Klimnuh glavom. On je čekao. „Sad smo je oprali“, napokon reče. „Ali bila je sva umazana od zemlje, prašine, trave, svega mogućeg što bi se i očekivalo tamo gde je ležala. I rđe.“

„Rđe?“

„Po čitavom telu. Brojne abrazije, posekotine, ogrebotine, uglavnom nastale posle smrti, i mnogo rđe.“

Ponovo klimnuh glavom. Namrštih se.

„Povrede zadobijene u odbrani?“

„Ne. Smrt je nastupila brzo i neočekivano, ili je bila okrenuta leđima. Na telu ima još sva sila ogrebotina i čega sve ne.“ Šukman pokaza na oderotine na koži. „Ovo se uklapa s vučenjem tela. Prateće pojave ubistva.“

Hamzinic otvori usta, ponovo ih zatvori. Digoh pogled ka njemu. On tužno zavrte glavom: *Ama baš ništa*.

TREĆE POGLAVLJE

PLAKATI SU BILI IZLEPLJENI. Uglavnom po području gde je Fulana nađena, ali neki i u glavnim ulicama, u trgovačkim ulicama, u Kjezovu i Topisi i sličnim krajevima. Čak sam jedan video kad sam izašao iz stana.

Nije se nalazio čak ni blizu centra. Živeo sam istočno i malčice južno od Starog grada, u stanu na pretposlednjem spratu šestospratne kulice u Vulkovštrasu. Bila je to gusto isprekrštana ulica – inačni prostori su cepali arhitekturnu celinu od celine, na nekoliko tačaka čak i kuću od kuće. Ovdašnje zgrade su za jedan do tri sprata više od onih drugih, pa tako Besel polupravilno štrči, a krovovski pejzaž je maltene kao mašikula.

Očipkana senkama kula s potpornjima koje bi se nadnosile nad njom da su tu, crkva Vaznesenja nalazi se na kraju Vulkovštrasa, prozore joj štite žičane grilje, ali su pojedina šarena stakla razbijena. Tamo je na svakih nekoliko dana riblja pijaca. U redovnim okolnostima, doručkovao bih uz povike prodavača s vedrima leda i niskama živih mekušaca. Čak i mlade žene koje tamo prodaju bile su odevene kao i njihove staramajke dok stoje iza tezgi, nostalgično fotogenične, s kosom uvezanom u

marame boje krpe za sudove, s keceljama na cvikle i sa sivim i crvenim šarama da se što manje raspoznaju mrlje od porenja ribe. Muškarci su izgledali, obmanljivo ili ne, kao da su tog časa kročili s čamaca, kao da nisu ni spuštali ulov otkako su se pojavili s pučine, sve dok nisu stigli na kaldrmu poda mnogom. Mušterije su se u Beselu zadržavale i mirisale i prstom bockale robu.

Ujutru su izdignutom prugom na nekoliko metara od mog prozora prolazili vozovi. Oni nisu bili u mom gradu. Nisam zijao, dabome, ali mogao sam zijati u kupee – bili su zaista toliko blizu – i loviti pogled putnicima tuđinima.

Videli bi samo mršavog čoveka na početku srednjih godina, u kućnom ogrtaču dok pije jutarnji jogurt i kafu, i rastresa i presavija novine – *Inkjistor* ili *Ij Deurnemor*, razbrljani *Beselski žurnal* pomoću kojeg održava znanje engleskog u formi. Obično sâm – možda bi povremeno tu mogla biti jedna ili druga od dveju žena otprilike njegovih godina. (Istoričarka ekonomije s Beselskog univerziteta; književnica koja piše za umetnički časopis. Nisu znale jedna za drugu, ali ne bi se ljutile.)

Tamo me je, kad sam izašao, na maloj razdaljini od ulaznih vrata, sa stuba za plakate, posmatralo Fulanino lice. Iako su joj oči bile sklopljene, sliku su očistili i doterali kako ne bi izgledala mrtva već omamljena. *Poznajete li ovu ženu?*, pisalo je. Slika je bila štampana u crno-belom tehnici, na papiru bez sjaja. *Pozovite Jedinicu za ekstremne zločine*, naš broj. Prisustvo plakata moglo je biti dokaz da su lokalni policajci posebno efikasni. Možda ih ima po čitavom kraju. Možda, znajući gde živim, žele da me skinu s grbače pomoću jednog-dva strateški postavljena plakata, samo za moje oči.

Do baze JEZ imalo je nekoliko kilometara. Krenuo sam peške. Išao sam pored lukova od cigle: pri vrhu, tamo gde su linije, bili su na onom drugom mestu, ali nisu svi bili tuđinski pri dnu. Oni koje sam mogao da vidim obujmljivali su